

al *futral* del Princ. No cal dir que és només casual la semblança amb l'al. *futeral* 'estoig, beina' derivat de *futter* 'folro' <fràncic *fôdr* (d'on ve el nostre FOLRAR). — 3 Només veig en Bulbena un mot *futra* «cubo muy grande», que altrament *AlcM* dóna només com a deformació eufèmica de *fotre* a Menorca. — 4 Variants potser encara més arriscades serien *FORATUMEN > mossàr. *fortumbre > *fortumbro dissim. en *fotumbro i arabitzat en *fotúmbor (massa asteriscos); FORATUM TÚGŪRĪ (genitiu contracte arcaic) > *foratúb(u)ri*.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *júmer, fumut, fótixer, fotxut, fótjer, fojtut, fojja, fotjanda, jutre, jutri, fútria, futris, a la futroia, desfuttrell, a la fotranca, fotral, fotralada, foterla, futrau, jutralejar, esfotrassat, fotim, fotiment, futimé, fotement, enfotimar, enfotimat, enfotismar-se, enfotimasat, fotema, fotilega, fotisquejar, fotesa, futerejar, fotumbo, fatumbo, fatumbet, fatambar, rap-futaire, ratneu futaire, futarra, futa, fitre, refitire, fony, foi, fo, foll, fonna, forra, foscre, foscut, fotesc, fotimea, fotimejar, fotimej, fotimó, fotisco, fotrassada, fotranca, fotrimejar, fotri, futanta, futinga, futiol, futregada, futregal, futrunyada, enfotinyat, enfotrallat, enfotrat, refotre, refósca(ra), refótxere.*

FOU f. o FEU f., 'gola d'un avenc', 'goles d'un riu', del ll. arcaic i vulgar *fōx, fōcis* (ll. clàssic FAUCES forma ultracorregida) 'gola, gargamella', 'gola d'un riu, estret de mar'. □ 1.ª doc.: orígens; *Consolat*, Muntaner, etc.

Ja en parts ben antigues del *Consolat de Mar*: «encara és tengut mariner que si'l senyor del leny lo vol traure en terra o en *fou*, que no se'n deu partir tro que'l leny sia en terra o en *fou*; e si no vol tirar ni metre en *fou*, que li deu ajudar a ormejar», «neguna convenença feta en golf o en mar deliura, o en qualsevulla loc sia, no deu haver valor --- emperò si la nau o leny serà en *fou* o en stany, tota convenença que aquells faran qui seran en la nau o leny, deu ésser tenguda per ferma, tenga proïs en terra o no: per ço com qui és en stany o en *fou*, aytant vol dir com si era en terra, que assats és en terra, pus que mal temps no'l ne pot gitar ne li pot algun dan fer», cap. 136 i 209 (Pard., pp. 152, 259). Els erudits han anat ben esmperduts en la interpretació o traducció del mot tant aquí com en Muntaner: Pardessus creia que era un 'dic', altres el confonen amb *freu* 'estret', Bofarull (ed. de Muntaner) amb *feu* 'possessió feudal', Balari l'identificava amb *fovea* 'clotada', i *AlcM* no s'hi acosta gaire més en suggerir que vol dir 'caleta, raconada de mar'.

Com ja mostra bastant el segon passatge (que s'ha tingut poc en compte) i, amb evidència, els passatges de Muntaner, es tracta de les goles d'un riu en tant que serveixen de port, o bé de l'entrada d'un port o el port en general, evolució aquesta facilitada pel fet que tant el port de Tortosa, com els graus de Castelló, València i Cullera, i el port d'Òstia a Roma, són realment les goles d'un riu (Ebre, Millars, Túrria, Xúquer, Tí-

ber). És sabut que l'Òstia o goles del Tíber s'anomenen realment *la foce del Tevere* en italià, i per tant és natural que Muntaner usi per a aquestes la forma catalana de *fōce*, que en ella ha evolucionat fins a *feu* f., tal com VOCE > *veu*, CRUCE > *creu*, sorot. *DŌKE* > *la deu*: «Axí com les vint galees foren armades, e'n hach feyt capità lo dit En Berenguer de Sarrià, ell li manà que's pensàs de recullir, e que faés la via de Nàpols, e que's giràs a Iscle <'Ischia'>, e que batés la costera entró a la *feu* de Roma», «en la boca de la *feu* de Roma --- pres tots quants lenys hi havia», «d'ací, de la *feu* de Roma, ha tretes galees ---», «que se'n muntàs per la *feu* de Roma e no s'aturàs enloc tro que fos ab lo papa», Muntaner, cap. 149 i 52 (Casac. IV, 71.5, 8.11; I, 110.2).

La *Fou* segueix essent avui el nom de cavernes, entrades de caverna, i congostos pregonis i cavernosos. La *Fou de Bor*, caverna famosa amb deu a l'obaga de Cerdanya (entre Grus i Riu del Pendís); les Goles de *Fumanya* aigües amunt d'Olost en el Lluçanès (probablement de FOCE MAGNA, si bé aquí anem a frec amb el NP germànic FULKIMANN que potser ha donat *Fumanya* en el Berguedà i més segur els diversos *Fussimanya*, i fins potser la *Cova Simanya*). El congost de la *Fou* en el Vallespir (cap a Montferrer) ja comentat per Bosch de la Trinxeria i altres, *DAG.*, i per Balari, *Orig.*, 103; altres encara a l'Empordà, al Berguedà, etc.

Remeto per a d'altres, i altres variants, a les monografies de l'*Onomasticon Cat.* També la variant evolucionada *feu* és coneguda avui: *Sa Feu*, p. ex., és un passatge submarí davant la punta del Cap de Creus. No s'havia confós mai amb *freu* 'estret de mar', que ha estat sempre masculí, si bé avui molts, o la major part, dels pescadors cadaquesencs, contaminen els dos mots dient-ne *sə fréu* (en les llistes de senyes de la península, de B. Batlle, 1882 i 1895, encara sovint posa *Sa Feu*, 4 vegades en les de 1895).

El mot va existir també en les nostres terres mossàrabs, en la forma *fōc*, que correspon a l'evolució fonètica normal del mossàrab. Per ex. *La Fotx*, caverna de Garcia, vora l'Ebre (1936); d'altres en els Ports de Tortosa, Maestrat i alguna altra part del P. Val. A la Vall de Montesa tenim una altra forma, *la Fōs*, que no podem estar ben segurs si és el resultat d'una varietat dialectal de mossàrab que no palatalitzés la c^o, o d'una adaptació del mossàrab *fōce* a la llengua del Nord pel sentiment de les correspondències fonètiques, o si es tracta d'una forma aragonesa-castellana aportada pels repobladors de la veïna Enguera (com ho és el *Barranc de la Hoz*, a Moixent): hi ha el barranc de la *Fōs* en terme de Montesa (a la ratlla d'Aielo), un altre del mateix nom en el de Vallada (no tinc aclarit si no és tot el mateix), i una *Cova la Fōsk* a Aielo de Malferit, forma alterada per etimologia popular *fosc* FUSCUS.

En les llengües romàniques veïnes tenim *foce* it., aplicat a la gola d'un riu, venec. *fuozza* 'boca del port' (*REW*), i altres formes friülanes i alt-italianes (Prati, *RLiR* XII, 75), prov. *afous* «chenaux creusés entre les étangs de la Camargue et la mer» (*TdF*), i altres diver-